

technici. Het in Priok gevestigde assemblagebedrijf van *General Motors* werd door hen gebruikt om personenauto's tot semi-vrachtauto's om te bouwen. Bruikbare werkkrachten konden zij onder de inheemsen niet vinden, vandaar dat zij besloten hadden om, in afwijking van hun algemene beleid, nu toch weer een groep krijgsgevangenen bij de kust onder te brengen. In het LOG moest ieder opgeven of hij een rijbewijs bezat. 'Nadat', aldus een Nederlandse krijgsgevangene (hij had eerder op Haroekoe gewerkt) 'vrijwel het gehele kamp de desbetreffende vraag met 'ja' beantwoord had' (alles was beter dan om in het LOG te blijven!),

'moesten alle bezitters aantreden. Vervolgens werd een splitsing gemaakt tussen hen die korter en hen die langer dan acht jaar in het bezit van een rijbewijs waren geweest. Zij die tot laatstgenoemde groep behoorden, werden door de Jap als autotechnici aangeduid, immers: wie acht jaar achter het stuur zit, moet verstand hebben van auto's.'¹

Wij kunnen niet verklaren waarom het blijkens de kampstatistieken bijna uitsluitend Britten waren die naar Batavia werden getransporteerd. Daar werd om vrijwilligers gevraagd voor het werk in de *General Motors*-fabriek 'en er waren helaas', aldus de zojuist geciteerde Nederlander, 'meer dan voldoende lieden' (in totaal evenwel niet veel meer dan ca. twee- van de achthonderd) 'die bereid waren, ter wille van meer voedsel voor de vijand werk te verrichten.'²

Op één omstandigheid willen wij nu nog de aandacht vestigen: dat zich ten tijde van Japans overgave en de uitroeping van de Republiek Indonesië (17 augustus '45) op heel Java als krijgsgevangenen slechts enkele duizenden Nederlandse en andere militairen bevonden: hoogstens drieduizendzevenhonderd, de grootste groep in Bandoeng, de kleinste in Batavia.³ Heel veel meer waren afgevoerd en zaten, groep voor groep geïsoleerd, elders: op Sumatra, in Singapore, in Thailand, in Frans-Indo-China, in Mandsjoerije (een groot deel van de *Special Party*) en tenslotte ook in Japan – het is die laatste groep, op welke lotgevallen wij nog dienen in te gaan.

¹ H. A. van Deirse: Verslag, p. 5. ² A.v. ³ Volgens de eerste opgave die de Japanners na hun capitulatie verstrekten, nl. aan *Rear-Admiral* Patterson, waren het er ca. 3 360, t.w. ca. 1 500 Nederlanders en Indische Nederlanders, ca. 1 200 Engelsen, ca. 400 Australiërs, ca. 60 Amerikanen en ca. 200 militairen van andere nationaliteit (vermoedelijk zijn dat in hoofdzaak Indonesiërs geweest).